

MIODRAG M. TODOROVIĆ
Skopje

UDK 807.5.1

Kiparski o a-ra-ma-ne-u-se

*Apstrakt: Kip(arski) o a-ra-ma-ne-u-se smatramo etnikonom * ho Armāneús izvedenog od kip.toponima * Armānai=gr.Leukēnai (: gr. Katanéa); (cf. Hes. ármē-leukē).*

O kip.obliku o a-ra-ma-ne-u-se od strane istraživača ovog gr. dijalekta predloženo je više različitih tumačenja. I dok jedni spomenuti kip. oblik smatraju etnikonom *ho Armāneús, drugi su skloni da u njemu vide jedan gen.sing. *ho Armāneús od kip.ličnog imena *Armānēs, a ima i onih koji smatraju da spomenuti kip.oblik ne mora biti grčkog porekla.¹

Argumenti navedeni u prilog teze da se u kip.obliku o a-ra-ma-ne-u-se radi o gen.sing. kip.ličnog imena *Armānēs, u glavnom, temelje se na vokalskim promjenama karakterističnim za ovaj gr.dijalekat. Pri tom, na osnovu arkado-kiparskih oblika, (cf. *Malagkómas*: gr.*Melagkómas*; kip.*Malaniai*: gr.*Melaniai* i dr.) nastoji se dokazati da slog -ma- u kip. o a-ra-ma-ne-u-se pod određenim uslovima odgovara gr.slog -me-. Na osnovu toga domišljalo se da kip. o a-ra-ma-ne-u-se kao gen.sing. *ho Armāneús od kip.ličnog imena *Armānēs, treba da odgovara gr.gen.sing. *Armāneós od gr.ličnog imena *Armānēs, ili u najmanju ruku gr.lična imena na -armenos, (cf.*Dam-armenos*; *Armenidās*, *Armenion*)². To je jedno i drugo, na osnovu poznatog kip.prevoja vokala -o- koji posle akcenta postaje konsonantskim -o- sa stupnjem -u-, (cf. gen.sing.kip.ličnih imena *Onasigórau*; *Stasíau*; *Timásēu* i dr.) smatralo se da je vokal -u- u kip. o a-ra-ma-ne-u-se dobijen analogijom već spomenutih primera. Prema tome, to su oni neophodni preduslovi po kojima bi od kip.ličnog imena * Armānēs=gr. * Armānēs, sukcesivnim putem bio izveden kip.oblik o a-ra-ma-ne-u-se = ho Armāneús (<*ho Armāneós < *ho Armāneós) kao njegov gen.sing.

Ali argumenti navedeni u prilog jednostavnosti kip.vokalskih promena nisu ni u najmanju ruku prinudni. Šta više, na osnovu istraživanja koja smo obavili u ovom pravcu ona na pojedinim mestima nisu u skladu sa tom tezom.

Neosporna je činjenica da kip.vokalu a odgovara gr.vokal-e- (cf.kip.*dáhton*: gr.*déhton*;kip. *valkanio*: gr.*Felkhaniosi* i dr.) te da se ova pojava u novije vreme tumači i kip. „bilingvizmom“, (cf.*Salaminios*: *Selaminios*)². Ali pozivanjem na arkado-kiparske oblike, (cf. *Malagkómās* i *Malaniai*) da bi se objasnio slog -ma- u kip. *Armānēs da odgovara gr.-me-u u *Armānēs nije u skladu. Tim pre ako se zna da se spomenuti

1 O. Masson, *Les inscription chypriotes Syllabiques*, Paris, 1961, str. 242

2 O. Masson, *passim*

arkado-kiparski oblici nikako ne mogu odvojiti od procesa vokalske asimilacije $a - a < e - a$, (cf. *lákānē=lékanē; Magarikós=Megarikós; Sarápidos : Sérapis* i dr.). A što opet uz sva uvažavanja to nije slučaj u kip. o *a-ra-ma-ne-u-se* = **ho Armáneus* kao gen.sing. kip. ličnog imena **Armánēs* = gr. **Arménēs*.³

I dok na prvi pogled prevoju kip.vokala o koji posle akcenta postaje o sa stupnjem u, nema se šta osporiti, ipak je po našem mišljenju pobornicima ove teze promakla iz vida jedna i te kako bitna činjenica. Zapravo radi se o tome što kip.dijalekat ne poznaje vokalski prevoj o > o > u ispred zvučne sigme, (cf. kip.gen.sing. *Stasikráteos; Timókleos* i dr.) već da je ovaj vokalski prevoj jedino razumljiv pod uslovom da je zvučna sigma iščezla, (cf. kip.gen.sing. *TimasEu* : gr. *Dios* i dr.), dok u kip. o *a-ra-ma-ne-u-se* = **ho Arméneus* kao gen.sing. kip.ličnog imena **Armánēs* = gr. **Arménēs* to ne može biti.

Očividno je prema ovome da se mišljenja onih istraživača koji zastupaju tu tezu moraju revidirati u izvesnom pravcu. I o tom ne može biti nikakva spora. Pošto ova teza otpada iz gore navedenih razloga, kao jedna od mogućnosti ostaje pretpostavka da se u spomenutom kip.obliku radi o jednom etnikonu (ili demi) **ho Armaneús* izvedenog od nekog malog no zasada još uvek nepoznatog kip.toponima. Čini nam se da ovaj argumenat dobija na snazi, tim pre, ako se zna da se radi o malom lokalitetu kojem se spominju granice.

Argumenti navedeni u prilog našeg mišljenja da se u kip. obliku o *a-ra-ma-ne-u-se* radi o etnikonu **ho Armaneús* zasnovani su na sledećim činjenicama. Naime, kao što je poznato, jedan broj gr.toponima obrazovanih predgrčkim sufiksima $-*ānā > gr.-ēnē$, odn. $-*ānai > gr.-ēnai$, (cf. *Mykēnē:Mykēnai Pallēnē:Pallēnai; Tellēnē:Tellēnai; Leukēnai* i dr.) ima svojih direktni potvrda u gr. apelativima od sonova na $-*ā > gr.-ē$, (cf. *mýkē(s); pállē; téllē; leukē/leúkē* i dr.). Imajući u vidu ovaj fakt kao i Hoffmannovo mišljenje da sufixs $-*na$ učestvuje u formiranju kip.toponima, (cf. *Pelā-nā*) može se domišljati da je i od Hes.glose *ármē-leukē* proširenom jednim od navedenih sufikasa verovatno mogao biti obrazovan kip. toponim **Armēnē*, (cf. *Armēnē na Pontu*), odn. **Armānai* u značenju *Leukēnai*, (cf. *ármē-leukē=x:Leukēnai, x=*Armānai, Leukēnai apò khoríou tinòs en tē Idē tēn prosēgorían eskhēkasi*, u prevodu kod Liddell-Scott-Johnesa *Leukēnai = chestnuts, kestenje, kesten(ov)i*). Sa semantičke strane kao najbliža paralela kip.toponimu **Armānai=Leukēnai*, odgovaraju gr.toponimi *Kastanéa(=pólis Megarías)* i *Kastánis* na Pontu.

Istini za volju, valja ukazati da je F. Specht povezo Hes.glosu *ármē-leukē* sa idg.leksemskim minimumom **ar-/*al-* za oznaku boja, (cf. ai. *arunā-, arusá- fōtich, goldgelb*) smatrajući da se kod iste radi o idg. proširenju sufiksom $-*men-$.⁴

S obzirom na činjenicu da većina gore navedenih gr.toponima obrazuju svoje etnikone sufiksom $-eus$, (cf. *Mykēneús; Pallēneús; Tel-*

³ K. Brugmann, *Griechische Grammatik*, München, 1913, str.84 ss.; cf. M.D.Petruševski, Da li je osnova *melan-* „crni“ poznata mikenskom grčkom, *Živa Antika*, 26(1966), str.193-205. U kojoj su procesi vokalske asimilacije $a-a < e-a$ sačuvani i u mikenskom grčkom, (cf. *ma-ra-te-u=Malantheús; gr.Melanthús; ma-ra=Málas; gr.Mélas; ma-ra-ta=Malántās; gr.Melántās* i dr.).

⁴ F. Specht, *Der Ursprung der indogermanischen Deklination*, (Göttingen), 1944, str.114,115,261.

lēneús i dr.) smatramo da nije isključena mogućnost da je i od malo-
no za sada još uvek nepoznatog kiparskog toponima **Armānai*=*Leu-*
kēnai (:gr. *Kastanéa*) mogao biti izveden kip.etnikon (ili dema) o
a-ra-ma-ne-u-se = **ho Armaneús*.

Ovo su rezultati do kojih smo došli analizom kip.oblika o *a-ra-*
ma-ne-u-se. Ali, ne od manje važnosti bilo je za nas saznanje da su
ranije ponudjena rešenja kad je u pitanju spomenuti kip.oblik odstu-
pala od fonetskog stanja ovoj gr.dijalekta. A to je bio jedan od glav-
nih izazova da se ovaj kip.oblik pokuša osvetliti i sa grčke tačke
gledišta.

RÉSUMÉ

Miodrag M. Todorović: La forme chyp o a-ra-ma-ne-u-se

*L'auteur considère la forme chyp. o a-ra-ma-ne-u-se comme un ethnique (ou demoti-
que) *ho Armāneús dérivé d'un toponyme chyp. *Armānai=gr.Leukēnai (:gr.Kasta-
néa); (cf. Hés. *ārmē-hkē*).*